

NatuurHistorische Tijdingen

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV)
Afdeling Roosendaal

Oktober 2023 Najaar

*Fotografen op
(de) pad(en)*

*Cetti's zangers op
de Molenplaat*

INHOUD

Colofon	3
Voorwoord van de voorzitter	5
Excursies okt - dec	6
Lezingen okt - dec	7
Tarwebrood, waar komt het vandaan?	8
<i>Apocalypsofie</i> , boekbespreking	11
Interview met Annette Nelen	12
Door de ogen van de Fotowerkgroep gezien	14
Wandelen door Landschapspark Bergse Heide	20
Cetti's zangers en bloeiende planten	22
Contactgegevens	23

links: Biefstukzwam, dennenmoorder, reuzenzwam
Marijke Niquet

rechts: Oranje trilzwam
Frank Visch

Van de redactie

Tijdens de excursies van de afgelopen weken viel het op dat er nog maar heel weinig paddenstoelen stonden. Aardappelbovisten waren er wel volop, een enkele oranje trilzwam en nog wat individuen van diverse soorten. Zondag 1 oktober (excursie Kriekelare duinen bij Putte) troffen we ineens meer zwammen aan en deze werden dankbaar gefotografeerd. De foto's van zwammen op pag. 2 en 3 zijn dan ook kakelvers. Het weer is inmiddels ook wat 'normaler' geworden, na een, volgens het KNMI, buitengewoon warme en zonnige septembermaand.

De boekbespreking in deze NHT sluit hierbij aan. Het boek behandelt een heftig onderwerp, voor de liefhebber, of degene die eens een ander geluid wil horen.

De fotowerkgroep laat zich van haar beste kant zien, met een korte toelichting per plaatje.

Roosendaal is een bakkerij rijker met ten minste één heel enthousiaste klant.

Mensen die niet bij enkele excursies konden zijn vinden het misschien leuk om er wel een indruk van te krijgen.

Een gevulde NHT dus. En: er stond vorige keer een vraag in voor een nieuwe medewerker persberichten. Het goede nieuws is dat er sindsdien iemand mee aan de slag is gegaan. Zij staat trouwens ook met een interview én foto in deze NHT.

Geniet van de natuur!

links: Ploioirokmycena met mest en rode heidelucifer - Frank Visch

rechts: een russula - Frank Visch

NHT

NHT is het kwartaalblad van KNNV Roosendaal, vereniging voor veldbiologie. Verspreiding van de NHT vindt plaats per e-mail.

Redactie

Annemarie Weldring

Assistentie: Gerrit Groeneweg, Guus Dekkers

Redactieadres

redactie@roosendaal.knnv.nl

Overname van artikelen is alleen toegestaan met toestemming van redactie en auteur.

Omslag

Foto's links: Parnassia, een mycena, landkaartje - Marijke Niquet

Foto rechts: plaatjeszwam door Frank Visch

Kopij

Sturen naar redactieadres tot 3 weken voor verschijningsdatum.

Verschijningsdata: ca. 1 jan. - 1 april - 1 juli - 1 okt. De redactie behoudt het recht om redactionele aanpassingen te doen.

Advertenties

Johan de Graaf: penningmeester@roosendaal.knnv.nl

Donateurs

U kunt zich aanmelden als donateur bij Johan de Graaf

penningmeester@roosendaal.knnv.nl, of uw donatie

overmaken op IBAN NL64 INGB 0005 2527 76, t.n.v. KNNV afd. Roosendaal.

Website

www.knnv.nl/roosendaal

Facebook:

- KNNV afdeling Roosendaal
- paddenstoelenwerkgroep KNNV Roosendaal
- zoogdierenwerkgroep KNNV Roosendaal
- planten- en mossenwerkgroep KNNV Roosendaal (voor leden)

Contact

KNNV afdeling Roosendaal

Dennescheerderdreef 11, 4707 PK Roosendaal

Bankrekening: NL64 INGB 0005 2527 76

e-mail: info@roosendaal.knnv.nl

Website: www.knnv.nl/roosendaal

Lidmaatschap:

Leden € 23,-, huisgenootleden € 9,-, jeugdleden (12 - 25 jaar)

€ 5,-. Leden en jeugdleden ontvangen het landelijke blad Natura

4 keer per jaar en de NHT. Voor alle info kijkt u op de website.

koffie met

- appelgebak
- warme wafels
- bosvruchtentaart
- warme chocomel met slagroom
- **twist**drank voor de kinderen
(zonder kleurstoffen, niet-koolzuurhoudend)

Dennescheerderdreef 11, 4707 PK Roosendaal | 0165 - 54 64 38
info@brasserie-t-huis.nl | www.brasserie-t-huis.nl

Kopij

- Lever de kopij tijdig in bij redactie@roosendaal.knnv.nl
- Grootte foto's ten minste 1 mb

COPYRIGHT foto's

Bij foto's wordt steeds de naam van de fotograaf vermeld. Wanneer een foto niet door de auteur zelf is gemaakt is schriftelijk toestemming nodig van de maker ervan. Zonder deze toestemming kan een foto niet in de NHT worden geplaatst.

NHT's op website

De NHT wordt een maand na uitgave op de website geplaatst. Houd hiermee rekening bij het aanleveren van uw kopij. Raadpleeg bij twijfel de coördinator van uw werkgroep.

De webversie van de NHT is ontdaan van persoons-informatie.

Kikker en peen
foto's Toine Kalis

Woelmuis, M. Niquet

Voorwoord van de voorzitter

Beste leden,

In mijn vakantie kwam ik een oud boek tegen met fabels van La Fontaine. In mijn herinnering kwam de fabel van de Raaf en de Vos naar boven en besloot het boek mee te nemen.

Jean de La Fontaine (1621-1695) was een Franse schrijver en dichter. Als jachtopzichter en houtvester observeerde hij soms de dieren, wat hem later tot zijn bewerkingen van dierenfabels inspireerde. Er zijn verschillende soorten fabels; het bekendste is het *dierdicht*, waarin menselijke eigenschappen op dieren overgezet worden, en waarin dieren (soms ook planten of dingen) als handelende en sprekende personen optreden. Er is dus vaak een moraal achter het verhaal.

Ik wil graag in een ander soort voorwoord een van de fabels van La Fontaine met u delen.

De krekel en de mier

*De hele zomer zong de krekel zijn lied.
Voor voedsel zorgen deed hij niet.
Toen met de herfst ook de koude kwam
En hij eens poolshoogte nam
Of er tussen struik en brem
Voedsel te vinden was voor hem,
Was hij in hoge mate ontsteld
Dat er op het hele veld
Niets eetbaars te vinden was.
Hongerig richtte hij toen zijn pas
Naar buurvrouw mier. Hij vroeg haar
Voedsel te leen tot het volgend jaar
"Rente zal ik erbij betalen",
Beloofde hij zonder dralen.
Maar juffrouw mier had aan lenen een hekel
En vroeg daarom aan de krekel:
"Wat heb je dan in de zomer gedaan,
Dat je nu om te lenen moet gaan?"
"De hele zomer heb ik gezongen!"
"Ga dan nu dansen, mijn jongen!"*

(Uit: 60 fabels van Jean de La Fontaine; B.V. Uitgeversbedrijf Het Goede Boek-Huizen)

De meest simpele moraal achter dit verhaal is natuurlijk dat je zelf niet alleen moet doen wat je zelf graag wilt, maar dat je ook moet denken aan later.

Zelf zou je er best een discussie over kunnen voeren of de mier niet een beetje meer compassie zou kunnen hebben, naastenliefde...

Kom mee wandelen in de mooiste natuurgebieden van Brabant!
De wandelingen duren tot ca. 12.00 uur. Trek aangepaste kleding aan zoals wandelschoenen en regenkleding. Neem eventueel mee: loepje, pen & notitieboekje, verrekijker, veldgids, proviand en drinken. (Iedereen gaat mee op eigen risico.)
Ook op onze Facebookpagina kunt u informatie vinden over onze wandelingen.

Excursie's (Kijkt u op de website en in uw mailbox voor de meest actuele informatie.)

Datum: Zondag 1 oktober 2023
Gebied: Kriekelare Duinen
Thema: Open zand, gebied in ontwikkeling
Tijd vertrek bij de Lodge: 8.30 uur
Tijd vertrek ter plaatse: 9.00 uur
Verzamelen: Recreatiecentrum Hazeduinen, 1e Verdelingsweg 6, 4645RT Putte
Uw gids: Guus Dekkers
Meereisbijdrage: € 5,-

Kriekelare Duinen, foto Guus Dekkers

Datum: Zondag 12 november 2023
Gebied: Zurenhoek
Thema: Herfstverschijnselen
Tijd vertrek ter plaatse: 9.30 uur
Verzamelen: Einde van Zoomvlietweg, Bergen op Zoom
Uw gids: Marike de Haan
Meereisbijdrage: € 3,-

Zurenhoek, foto Marike de Haan

Datum: Zondag 15 oktober 2023
Gebied: Grootte Meer
Thema: Insecten en vogels
Tijd vertrek ter plaatse: 9.00 uur
Verzamelen: P bij Manege De Wolf, aan het einde van de Staartsestraat, Huijbergen
Uw gids: Merijn van Pul
Meereisbijdrage: € 3,-
Kledingtip: goede wandelschoenen, aan het weer aangepaste kleding

Datum: Zondag 29 oktober 2023
Gebied: Boswachterij Dorst
Thema: Paddenstoelen
Tijd vertrek bij de Lodge: 9.00 uur
Tijd vertrek ter plaatse: 9.45 uur
Verzamelen: P bij uitspanning Beum, Wethouder van Dijklaan 19, 4849PG Dorst
Uw gids: Ad Hellemons
Meereisbijdrage: € 8,-
Bijzonderheden: duurt tot 12.30 uur

Datum: Zondag 26 november 2023
Geen excursie

Datum: Zondag 10 december 2023
Gebied: Pluimpot
Thema: Vogels spotten
Tijd vertrek bij de Lodge: 9.00 uur
Tijd vertrek ter plaatse: 9.30 uur
Verzamelen: P Kastelijnsweg Sint Maartensdijk
Uw gids: Jack Huijps
Meereisbijdrage: € 7,-

Datum: Zondag 26 december 2023
Gebied: Kalmthoutse Heide
Thema: Meditatieve doorstapwandeling
Tijd vertrek bij de Lodge: 9.00 uur
Tijd vertrek ter plaatse: 9.30 uur
Verzamelen: P bij de Vroente, Putsesteenweg 129 Kalmthout (België)
Uw gids: Guus Dekkers
Meereisbijdrage: € 3,-
Bijzonderheden: Wandelroute Schaap, 8 km, duur 3 uur, denk aan wandelschoenen

Lezingen en praktijkavonden

Elke twee weken wordt op dinsdagavond een lezing verzorgd in het MEC T-huis Visdonk, tijd van 19.30 - 22.00 uur. De toegang is gratis en iedereen is welkom.

Lezingen 2023

Dinsdag 10 oktober 2023 (KNNV)

Thema: De koekoek

Spreker: Willie de Vries

Willy de Vries fotografeert al meer dan 50 jaar, waarvan de laatste 20 jaar hoofdzakelijk vogels. De Koekoek, *Cuculus canorus*, heeft daarbij zijn speciale interesse. Voor velen een bijzondere vogel die je vooral hoort maar moeilijk te zien krijgt. Een vogel die haar ei in het nest van een veel kleinere vogel legt, het daar achterlaat en de zorgen voor het jong overlaat aan de gastouder(s). De spreker vertelt onder meer over dit parasitaire gedrag, de verschillende rassen, de voorplanting inclusief trucs en slimmigheden van de Koekoek met de reactie van de gastouders daarop. Dit alles onder de vertoning van unieke foto's en filmfragmenten.

Dinsdag 24 oktober 2023 (IVN)

Thema: De Brabantse Delta

Spreker: Inge Wesel

Water is een steeds belangrijker onderwerp, of het er nu teveel of te weinig is. Waterschap Brabantse Delta doet waarschijnlijk veel meer dan u weet, om ervoor te zorgen dat we 'droge voeten' houden (of juist een beetje nat op plekken waar het kan). Haar rol hierin is cruciaal! Want we hebben elke dag te maken met deze uitingen van de klimaatverandering. Beheer en beheersing van wateroverlast, watergebruik, opvang droge periodes staan centraal. Inge Wesel van dit waterschap gaat ons uitvoerig bijpraten en kan ook uw vragen beantwoorden.

Dinsdag 7 november 2023 (KNNV)

Thema: Insecten

Spreker: Petra Vijncke

Petra Vijncke is natuureducator, natuurgids en schrijver van het boek *Vuurvlieg, mier en vlinder, over het verborgen leven van insecten* (uitgeverij KNNV). Grenspark Kalmthoutse Heide is haar uitvalsbasis. Op pad met een macrocamera verbaast zij zich nog steeds over de bijzonderheden en schoonheid van onze inheemse insecten. Vol passie vertelt Petra over waarom insecten zo fascinerend zijn. Ze ondersteunt haar verhaal aan de hand van prachtige beelden.

Dinsdag 21 november 2023 (IVN)

Thema: De Brabantse Wal

Spreker: Willem de Weert

Voor toelichting kijkt u t.z.t. op de website: <https://www.ivn.nl/afdeling/roosendaal/natuuractiviteiten/>

Dinsdag 5 december 2023 (KNNV)

Thema: EVZ

Spreker: Angelique van Vugt

Angelique van Vugt is adviseur ecologie bij waterschap Brabantse Delta. Gemeente Roosendaal besteedt samen met waterschap Brabantse Delta aandacht aan de Ecologische Verbindingszones in deze gemeente. Met namen de loop van de verschillende beken en de directe oevers ervan. Een EVZ is een ruimte of strook in een natuurgebied of tussen twee natuurgebieden in. Door zo'n verbinding kunnen dieren en planten gemakkelijker van het ene naar het andere gebied migreren, wat de biodiversiteit vergroot. In de lezing staat Angelique stil bij het belang van EVZ, hoe deze zones functioneren en welke maatregelen er mogelijk nodig zijn ter verbetering.

Dinsdag 19 december 2023 (IVN)

Thema: Natuurfilms van René Roeken

Spreker: ERSA

Tarwebrood, waar komt het vandaan?

door Guus Dekkers

Sinds kort is Roosendaal in het bezit van een bakker die middeleeuws brood bakt. In de Raadhuisstraat vinden we bakkerij Lofbaer Broot waar oude granen worden gebruikt om heel speciaal brood te bakken. De bakker is gefascineerd door de ontstaansgeschiedenis van ons hedendaagse brood en heeft allerlei bronnen aangeboord om die oude granen te bemachtigen en te leren verwerken. Die geschiedenis is dan ook buitengewoon boeiend vanuit antropologisch en biologisch oogpunt.

Meer dan negenduizend jaar geleden is de eerste stap gezet in het selecteren van een geschikt graangewas. De tarwesoort Eenekoren (*Triticum monococcum*) werd in West-Azië al heel lang in het wild verzameld. De grote, talrijke, voedzame korrels, het massaal voorkomen van deze grasachtige, het pionierskarakter (onkruid eigenschappen), de eenvoudige bewerking, de eenvoudige oogstmethode en de relatief droge korrel maakte het de primaire voedselbron die ook nog eens goed bewaard kon worden.

Links: Tarwe
Rechts: Klaprozen
tussen gerst

Een grote verbetering die werd geselecteerd door deze eerste boeren was de taaie aarspil. Wilde Eenekoren valt gemakkelijk uit elkaar door een brosse aar. Dit is voor een wilde grassoort voordelig vanwege de verspreidingsmogelijkheden. Gecultiveerde Eenekoren kan in het geheel worden geoogst door de selectie van een taaie, niet uit elkaar vallende aar. Vaak wordt het diploïde (2n) genoom van Eenekoren AA genoemd.

Het mooie van het geslacht *Triticum* (tarwe) is dat er allerlei kruisingen tussen soorten spontaan in het wild ontstaan. Zo gebeurde het dat Emmertarwe (*Triticum turgidum*) ontstond en door die eerste boeren werd omarmd. Emmertarwe heeft namelijk grotere korrels en is vrij dorsend. Dat wil zeggen dat de graankorrel bij het dorsen loslaat van vruchtsteel en de kafjes; een zeer aantrekkelijke eigenschap voor die vroege boeren.

Vervolg: *Tarwebrood, waar komt het vandaan?*

Hoe kan het nu dat die kruising tussen deze twee soorten vruchtbare nakomelingen produceert? We weten bijvoorbeeld van muilezels en muilieren (kruisingen tussen paard en ezel) dat deze steriel zijn. Voor kruisingen tussen zaadplanten en kruisingen tussen dieren geldt dat de twee sets chromosomen te verschillend om tijdens de reductiedeling van de meiose, waarbij eicel en spermacel worden geproduceerd, een haploïd (1n) genoom te produceren. Bij een normale celdeling is dit geen probleem, die wordt altijd voorafgegaan door een verdubbeling van de chromosomen en een mooie halvering is dan altijd mogelijk.

Noordpolder

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mpa30beu_3.jpg

Herfsttijloos

Rogge

Wat in het nabije Oosten enkele keren gebeurde, was een spontane verdubbeling van chromosomen. Zo ontstond het tetraploïde (4n) AABB genoom van Emmerkoren dat wel vruchtbaar was. Planten-veredelaars passen vaak chromosoomverdubbeling toe om fertiele kruisingen te maken. Ze kunnen hiervoor gebruik maken van de stof colchicine die een normale celdeling verstoort. Deze stof is genoemd naar *Colchicum autumnale* oftewel herfsttijloos die deze stof als chemisch wapen in zich draagt.

Een volgende stap in de ontwikkeling van ons tarwebrood is de kruising van Emmertarwe met de wilde soort *Triticum tauschii* met het DD genoom. Modern tarwebrood wordt gemaakt van het hexaploïde (6n) *Triticum aestivum* met het AABBDD genoom. *Triticum tauschii* bracht de genen voor het produceren van gluten met zich mee. Die gluten werden tot voor kort zeer gewaardeerd omdat ze brood luchtig en smakelijk maken. Tarwebrood verdringt op wereldschaal dan ook steeds vaker rijst, mais, gierst en andere granen waarvan geen luchtig brood gebakken kan worden. Het veelvuldig voorkomen van glutengevoeligheid en glutenallergie (coeliakie) doet ons weer teruggrijpen op andere graansoorten en oude rassen.

In de middeleeuwse bakkerij in de Raadhuisstraat vinden we dan ook een grote variatie aan andere kruisingen en soorten graan. De variëteit Durum van Emmertarwe levert Harde tarwe en is speciaal geschikt voor het bereiden van pasta en is blijvend populair. Ook de oude tarwe variëteit Spelt of Dinkeltarwe heeft een vernieuwde populariteit omdat deze minder ver is veredeld. Datzelfde geldt voor het recent uit Egypte gecultiveerde graan Khorasan (*Triticum turanicum*). Dit graan is beter bekend onder de handelsnaam Kamut.

*NB: Er is nogal wat discussie over de naamgeving van soorten en cultuurvariëteiten. Zo zal de ene bron voor het graan Khorasan de wetenschappelijke naam *Triticum turanicum* geven, een andere bron zal *Triticum turgidum* var. *Turanicum* melden en weer een ander de kruising aanduiden: *Triticum turgidum* x *polonicum*. Het hangt er vanaf welke soortdefinitie je aanhangt.*

Bronnen: C. Kalkman, 2003, *Planten voor dagelijks gebruik* en Wikipedia
Foto's (niet de herfsttijloos) en tekst: Guus Dekkers

Tarwebrood, waar komt het vandaan? (vervolg vorige pag.)

BOEKBESPREKING

door Vera Vandenbulcke

Lisa Doeland: *Apocalypsografie*
Over recycling, groene groei en andere gevaarlijke fantasieën
Utrecht: uitgeverij Ten Have, 2023

Heel wat mensen zijn apocalypsmoe. Dat valt goed te begrijpen, alle dagen worden we bestookt met de onafwendbaarheid van de klimaatramp. Hulpeloos en moedeloos word je ervan. Lisa Doeland onderkent dit gevoel en geeft aan dat doordenken en anders denken en dit samen met anderen te doen, ons kunnen verlossen van die moedeloosheid.

In haar voor iedereen zeer leesbare boek zet ze ons inderdaad aan een gedachtenoefening die voor iedereen de moeite loont. Op het eerste zicht geen prettige boodschap, maar wel een frisse kijk op hoe verder te leven. We weten allemaal intussen wel wat er speelt.

Groene groei, recycling of circulair leven. Het zijn volgens filosoof Lisa Doeland allemaal groene fantasieën die verbloemen dat leven gepaard gaat met verlies, verval en afval. Wie leeft maakt vuile handen en laat een ecologische voetafdruk achter. De energietransitie mag dan wel voor ons veel betekenen maar de grondstoffen die nodig zijn voor onze windturbines en elektrische auto's met accu's worden ver achter de horizon op ouderwetse wijze gedolven. De bergen daar, de ecosystemen en de leefgemeenschappen worden kapotgemaakt voor onze groene droom. Er gaan altijd planten dood voor ons voedsel; we moeten kleding en huizen hebben omdat we mensen zijn. Het streven naar een bepaald soort perfectie en zuiverheid blijkt een gevaarlijke fantasie te zijn als we niet willen inzien dat we mensen zijn, die allerlei dingen nodig hebben om te leven en terwijl we onszelf wijsmaken dat we deze manier van leven met wat aanpassingen kunnen volhouden. Aanpassingen die ver buiten ons blikveld desastreuze gevolgen hebben. Onze eindeloze pogingen om onze omgeving op onze wensen te laten aansluiten en alles wat ons niet bevalt buiten de deur te houden, zijn nu juist het probleem. We hebben ervoor gekozen grenzen te bestrijden, we zullen ermee moeten leren leven.

Hoe zien we onszelf en de natuur? Is de natuur een decor waarin we onze menselijke cultuur kunnen opvoeren: we pakken gewoon van de plank wat we nodig hebben en gaan verder met beamen dat er iets niet goed gaat. Of is het alsof het decor het toneel betreedt, om in het drama met de acteurs te delen? Laat ons hier even vanuit gaan. Dan wordt alles anders.

De auteur stelt dat onze manier van leven eigenlijk al dood is en dat we moeten leren leven met onze sterfelijkheid en met onze uitsterfelijkheid. Als de eindeloze stroom spullen waarmee we nu overstroomd worden tot stilstand is gekomen en dat wat er is langzaam vergaat, komt het erop aan tussen de restjes nog dingen te vinden die gered kunnen worden. Niet zozeer intact misschien, maar nog bruikbaar. En niet zozeer toegesneden op een specifieke functie, maar geschikt om er nog iets van te brouwen.

Apocalypsografie stelt niet gerust, maar biedt wel handvatten voor leven in tijden van uitsterving. Waar het op aankomt, is jezelf steeds de vraag stellen hoe je dat *zo goed mogelijk* kunt doen.

Interview met Annette Nelen

auteur van het boekje *van Appelzak tot Zurenhoek; Natuurgebieden West-Brabant & Grenspark Kalmthoutse Heide*

door Annemarie Weldring

Hoe kwam je op het idee voor dit boekje?

Tijdens de gidsencursus van het Grenspark werd gevraagd of we bekend waren met de natuurgebieden in onze omgeving. 'Bijna niet,' dacht ik toen. Er waren een paar gebieden waar ik wel kwam om te wandelen of fietsen: Oude Buisse Heide, Gastels Laag, Rucphense bossen, Zurenhoek, Willemstad, Welberg. Vrij snel kreeg ik het idee voor het maken van een boekje, A5 formaat met ringband en ik had ook meteen een kaft voor ogen.

Nog een aanleiding om dat boekje te gaan maken was de coronatijd, toen de gidsencursus stillag en veel activiteiten niet doorgingen.

En het bleek dat als ik wilde wandelen, ik op internet vaak lang bezig was om een wandeling uit te zoeken. De sites waren niet up-to-date, er stond vaak nog oude informatie op.

In welk opzicht is dit boekje anders dan andere gidsjes?

Ik maak geen onderscheid tussen gebieden van Staatsbosbeheer, Brabants Landschap, Natuurmonumenten, gemeente en particulier bezit; gebieden van verschillende eigenaren staan bij elkaar in één boekje. De informatie die de lezer zoekt is snel te vinden.

Hoe heb je het aangepakt?

In ben met 90 gebieden begonnen. Een aantal gebieden vielen af, omdat er geen wandelpaden waren, of het was particulier bezit of om een andere reden niet toegankelijk. De Molenplaat staat er niet in omdat het nergens stond vermeld, de eigenaar was niet bekend bij mij. Uiteindelijk zijn 60 gebieden overgebleven.

Ik ben lid van Vogelwerkgroep Zundert; geen actief lid, maar ga wel eens mee met excursies. Zo kwam ik ook aan gebieden. Ik dacht: ik begin bij Moerdijk en ga als een soort Zeeuwse bolus door Brabant heen, het gebied tussen de A16 en Zeeland, inclusief het Nederlandse deel van het Grenspark, dat bij de Brabantse Wal hoort.

De bereikbaarheid vond ik heel belangrijk, zoals parkeerplaatsen en horeca. Het gebied Rucphense bossen heeft 11 parkeerplaatsen met informatieborden, maar veel mensen weten dat niet en gaan steeds naar dezelfde parkeerplaats. Door andere parkeerplaatsen te gebruiken kan je andere wandelingen maken.

Niet alle wandelingen heb ik zelf gelopen. En sommige routes heb ik zelf uitgezet aan de hand van het knooppuntennetwerk. Ik heb wel alle gebieden bezocht, de meeste vaker dan een keer. Soms moest ik terug om een foto te maken.

De Appelzak vond ik heel verrassend, veel hoog en laag, met bos en open stukken. Meteen al hoorden we er een nachtegaal. Je kan er naar de boten kijken. Het is er mooi in het voorjaar, maar minder met westenwind.

Vervolg Interview met Annette Nelen, auteur van 'Natuurgebieden West-Brabant & Grenspark Kalmthoutse Heide'

Van wie heb je hulp gekregen?

Aan Henk, mijn partner, heb ik veel gehad. Hij liep heel vaak mee. Twee zien meer dan een en het was ook heel gezellig, dan lunchten we samen in de natuur. Hij heeft kijk op wat er te zien is en vroeg mij: wat zie je, omschrijf het eens. Ik las informatie op internet op en vroeg aan hem: 'klopt het, wat daar staat,' want soms klopte het niet. Henk is ecoloog; hij ziet al snel de natuurwaarden. En hij kent veel watervogels. Mijn dochter las ook mee, zij lette op de lay-out.

Van wie zijn de waarnemingen die je vermeldt in een gebied?

De meeste waarnemingen heb ik zelf gedaan, soms komen ze van Vogelwerkgroep Zundert.

Wat zouden gemeenten, KNNV, bevolking kunnen doen om beheerders/ eigenaren te ondersteunen of motiveren om natuurgebieden toegankelijker te maken?

Allereerst moeten ze alle oude informatie van de website halen. Wollig taalgebruik waarin je moet zoeken naar de juiste informatie kunnen ze beter vermijden.

Heb je al een volgend project in gedachten?

Voor mijn gidsencursus heb ik een bomenwandeling uitgezet in Zurenhoek. Voor de KNNV Roosendaal wil ik graag weer een bomenwandeling maken, in een ander gebied. Deze wandelingen kunnen vaker gebruikt worden voor een excursie. Ik zou ook wel een draaiboek willen maken met daarin alle excursie van KNNV Roosendaal. De route is daarbij belangrijk. Bij het plotseling verhinderd zijn van een gids kan iemand anders het gemakkelijk overnemen. De gids kan er de eigen expertise inleggen, dus in plaats van een paddenstoelenwandeling kan het dan bijvoorbeeld meer over planten gaan.

Ik heb het boekje met veel plezier gelezen. Door de informatie die je geeft kom je minder snel voor verrassingen te staan. Dat voelt veilig, zoals je tips bij het suppen en je aanwijzingen bij de rolstoeltoegankelijkheid. Het boekje leest lekker en je hebt snel de juiste informatie te pakken. Je ziet er ook aan af dat je bekend bent in de gebieden. Dank je wel voor dit interview, Annette.

van Appelzak tot Zurenhoek, Natuurgebieden West-Brabant & Grenspark Kalmthoutse Heide is te bestellen voor € 21,50. U kunt dit doen door Annette een mail te sturen: amanelen01@gmail.com.

Voor lijst van verkooppunten (prijs € 23,50; VVV Roosendaal hanteert € 24,50): *zie volgende pagina*.

Foto door A.Weltring

Vervolg *Interview met Annette Nelen, auteur van 'van Appelzak tot Zurenhoek, Natuurgebieden West-Brabant & Grenspark Kalmthoutse Heide'*

Verkooppunten & prijslijst

Boek: *van Appelzak tot Zurenhoek, Natuurgebieden West-Brabant & Grenspark Kalmthoutse Heide*

Nederland

Bergen op Zoom

- Natuurpodium Boslustweg 1- 0164 256 387
- VVVBrabantse Wal Steenbergsestraat 6 (in het Markiezenhof) 0164 277482

Hoeven

- De Walnoothoeve Oude Bredasepostbaan 17 - 0165 384 419

Kruisland

- Stoffenwinkel De Rooy – van Etten Brugweg 34 – 0167 532817

Oudenbosch

- Visit Halderberge (in de oude doopkapel van de Basiliek) Markt 57 - 06 39434915

Oud Gastel

- DA Oud Gastel Markt 10 - 0165 513 840

Steenbergen

- Primera Gilles Kaaistraat 49 - 0167 566533
- Gummaruskerk Westdam 83

Roosendaal

- VVV Roosendaal Markt 6 - 0165 554400
- Yoga studio Anreyo Kortendijksestraat 15 – 06 34284692

Zevenbergen

- Primera Zevenbergen Molenstraat 2B - 0168 329749

Zundert

- VRC Zundert (Vogelrevalidatiecentrum) Luitertweg 36A – 076 5974165

België

Essen

- VVV De Tasberg Moerkantsebaan 50 – 0032 (0)36771991

Prijs: Rechtstreeks via de schrijver: € 21,50

Op bovengenoemde verkooppunten: € 23,50

(VVV Roosendaal € 24,50)

Verzendkosten: Nederland + € 4,85 / België + € 9,00

Contact schrijver:

Annette Nelen Rolleweg 33 Oud gastel

06-20445974 of via amanelen01@gmail.com

Door de ogen van de Fotowerkgroep gezien - Hanneke

Markerwadden

Het nieuwe land op de Markerwadden stond in juni tijdens het KNNVweekend volop geel te zijn door de bloei van de moerasandijvie. Een prachtig gezicht, veel bloeiende planten, broedende vogels, fouragerende bontbekplevieren en baardmannetjes in het riet. In de vogelkijkhut waar je diep staat en vogels jou niet zien. En dan komt er een zwaan aan, zo mooi, zo dichtbij aanvliegend.

Sleedoornpage

In juni waren we met de vlindergroep* op pad in de buurt van Amerongen. Daar zouden we de sleedoornpage misschien kunnen gaan zien. Zoeken zoeken zoeken. En zowaar... tussen de sleedoornstruiken, koninginnekruid en engelwortel vonden we sleedoornpages. Een triomfantelijk gevoel gaf dat.

*De 'vlindergroep' is een klein groepje (ex-)leden van de KNNV Roosendaal dat periodiek op eigen gelegenheid samen op stap gaat om vlinders te kijken. Red.

Door de ogen van de Fotowerkgroep gezien - Petra

Bladeren Amerikaanse eik

Voor een zwart-wit foto vind ik het belangrijk dat er niet teveel detail in de foto zit. Het zonlicht door de bladeren van de bomen gaf een mooie schaduwwerking in de eikenbladen. Daardoor is een deel van het blad vol in het licht en een ander deel geeft schaduw.

Drijvende bladeren

Een deel van de waterplanten ligt in de schaduw, wat een mooi contrast geeft met het zonlicht elders op het water.

Watervogels

Meestal zijn watervogels je te snel af, nu met ondergaande zon bleven ze rustig liggen dutten, waardoor het lukt om ze op de foto te zetten.

Door de ogen van de Fotowerkgroep gezien - Toine

Gele Plomp

Het gaat bij deze foto om de kleuren die contrasteren met elkaar. Het geel van de bloem met het blauw van het waterspiegeling lucht en dan nog het groen van de bladeren. Het is een onderdeel van avondfotografie in de Heemtuin te Rucphen.

Instelling F 5,6 – 1/250 sec – iso 400 – 200 mm

Vliegden

Deze foto is gemaakt op de Bergse Heide tijdens avondfotografie. Hier gaat het om de vliegden met op de voorgrond de heide. Het was de bedoeling om de boom gedeeltelijk los te krijgen van de omgeving met toch informatie van de omgeving waar hij staat.

Instelling f13 – 1/50 sec – iso 800 50 mm

Dode boom

Hier gaat het om de vergankelijkheid in de natuur. De dode boom op de voorgrond en het levende groen op de achtergrond. De foto is gemaakt tijdens avondfotografie op de Bergse Heide.

Instelling F9 - 1/40 sec – iso 800 – 50 mm.

Door de ogen van de Fotowerkgroep gezien - Floor

In de Heemtuin in Rucphen is altijd wel iets interessants te zien, zowel vroeg in de ochtend als 's avonds.

Rupsen sint-jacobsvlinder

De rupsen van de sint-jacobsvlinder hebben zich mooi verspreid op de plant en geven elkaar de ruimte.

Honingbij

De honingbij op de zwarte toorts geeft een mooi beeld van zijn activiteiten.

Teunisbloem

Teunisbloem met ochtenddauw geeft een mooi effect.

Door de ogen van de Fotowerkgroep gezien - Marijke

Boomkikkertje

Vandaag op zoek naar boomkikkers in Natuurgebied *De Brand* in Brabant. Prachtige locatie om rond te struinen. Je komt er altijd vanalles tegen en zo nu en dan kan ik dan ook wat vastleggen op camera, die ik tijdens mijn wandelingen altijd standaard bij me heb.

Ik kom in het gebied waar ik in het verleden de boomkikkers heb gezien. En ja hoor, daar zijn ze weer, de volwassen kikkers en de kleintjes. Mooi om te zien hoe ze op de bramenstruiken tussen de doornen zitten, op bladeren en dit kleintje zat op een braam. Zo kun je goed zien wat de verhouding is.

Reuzenvliegen

Ik zie een insect dat later de "Witte Reus" blijkt te zijn, die ik nog niet eerder had ontdekt.

En ook de "Stadsreus" landt voor me op watermunt. Zo kun je ook mooi het verschil zien tussen deze twee reuzen.

Ik heb genoten van deze dag in de natuur.

Door de ogen van de Fotowerkgroep gezien - Linda

Kamgras

Het Kamgras dat ik tegen kwam in het Lievensbergbos verraste mij. Ik vind het een mooi en bijzonder grasje dat vaak "statisch" in het veld staat. De bloemen zijn altijd naar één zijde gericht met aan de achterzijde het "kammetje". Ik weet niet veel grassen te herkennen, maar deze staat wel op mijn shortlist.

Paddenstoelen

We gaan ervanuit dat juist in de herfst een veelheid aan paddenstoelen te vinden is. Als je echter even rondkijkt word je verrast door een veelheid aan soorten.

Deze schoonheden stonden verdekt opgesteld samen met nog een viertal andere soorten. Deze vielen mij op door de mooie structuur onder het hoedje.

Boomstructuur

Het fotograferen van structuren en het daarmee goed vastleggen van wat je ziet en ook het over kunnen brengen van de sfeer vind ik lastig, maar ik zal altijd een poging wagen.

De structuur, naar boven gefotografeerd en dan spelen met het avondlicht.

De fotografen: Linda van Meer, Petra van der Wiel, Marijke Niquet, Toine Kalis, Floor Koopman

Wandelen door landschapspark Bergse Heide

door Annemarie Weldring

Zondag 3 september worden we bij Brasserie De Berk door de gids Jeffrey Samuels verwelkomt. Van de tien personen zijn er enkelen die nieuw meelopen.

Jeffrey begint met de naam Bergen op Zoom. 'Bergen' verwijst naar de duinen, die we hier nog volop zien. 'Zoom' verwijst naar 'soma', wat moeras betekent. Het gebied was dus zowel droog (hogere, arme zandgronden) als nat (lage stukken). Vroeger had het zand vrij spel, tegenwoordig ligt de vorm van de duinen door de begroeiing vast.

Het water bij Brasserie De Berk was voorheen een vijver, welke is afgegraven om het gebied voor toeristen aantrekkelijker te maken. De witte stroken zandstrand aan het water geven een vakantie-vibe, al kijken veldbiologen hier waarschijnlijk wat anders naar.

Jeffrey wijst ons op de peen die met velen langs de waterkant staat. Veel schermen hebben precies in het midden een klein donkerrood bloempje (zie foto). Uitgebloeide schermen krullen prachtig naar binnen, de vruchtjes bevatten uitsteekseltjes. De penwortel is wit, maar de plant stond wel aan de basis van gecultiveerde oranje peen die we kennen.

We houden stil bij een struik. Diepgroene, dikkige glanzende bladeren: Amerikaanse vogelkers. Een uitheemse soort die (naast onze Gewone vogelkers) geïntroduceerd werd als bodemverbeteraar. Lange tijd werd hij intensief verwijderd uit de bossen (hij gold als een invasieve exoot). Jeffrey vertelt dat proefveldjes hebben aangetoond dat de Amerikaanse vogelkers eigenlijk niet woekert, als er maar genoeg onderbegroeiing is. We bekijken aantasting van het blad, vraatsporen van insecten, een teken dat de soort ingeburgerd is geraakt.

Peen

De zomereik oogt grauw met de vele grijs bestoven bladeren: meeldauw. Door de vele regen van de afgelopen weken gedijt deze schimmel goed.

Langs het bospad zijn opstaande randen, begroeid met mossen en korstmoss. In de steile randjes bevinden zich kleine holletjes met eronder wat los, lichter gekleurd zand, mogelijk de prettige onderkomens van bijen.

We zien ook al wat paddenstoelen. Ik verheug me erop dat het er de komende tijd meer zullen worden.

Een brede wespenorchis doet ons nog even terugkeren om hem/haar te bekijken.

Het valt op dat er steeds atalanta's op de schors van eiken neerstrijken. Het zijn mooie verse exemplaren. Wat doen ze daar? Ze zitten in de zon, maar ook in de schaduw, dus opwarmen zal niet (het enige) doel zijn. Vinden ze er voedsel? Binnenkort zullen ze gaan trekken; zuidwaarts of noordwaarts.

Waterpeper op het pad

Waterpeper staat massaal op diepere, natte plekken van het pad. De bloem lijkt op die van perzikkruid (duizendknoopfamilie). Een doormidden gescheurd blaadje even tegen je tong aan... vandaar 'peper' in de naam.

We zien twee plekken met heksenboter, vlak bij elkaar. De diffuse vorm (linker foto) is aan de wandel: op zoek naar voedsel. De compacte vorm duidt erop dat de heksenboter zich vermeerderd. Heksenboter is geen schimmel (schimmeldraden ontbreken), maar amoeben: eencelligen. Dus een hoopje, dat zijn héél wat eencelligen!

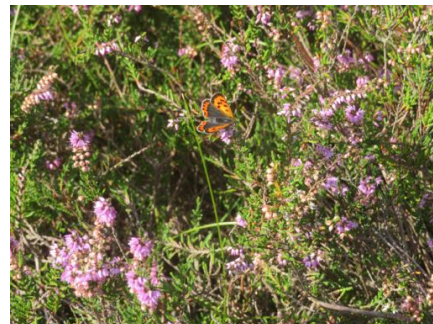
Hekstenboter - rechter foto: de kleur is eigenlijk meer gifgeel

We lopen op de open vlakte met stuifzand en heide. Planten die het zand bij elkaar houden zijn onder meer buntgras (grijzige pollens) en zandzegge. Zandzegge heeft ondergronds een meterslange, kruipende wortelstok, een soort dikke draad, die op regelmatige afstand polletjes vormt. Jack P. Thijsse noemde dit plantje 'Gods naaimachientje'.

Jeffrey wijst in de verte: 'Jullie weten vast meteen welke soort dát is...' Hij wijst richting een zonnebadend stelletje in badkleding. 'Mensen,' denk ik. Maar Jeffrey bedoelt de blauwige plantjes, buntgras achter hen.

Jeffrey loopt richting Bemmelenberg

Dophei met kleine vuurvliinder

In een bruggetje boven het stuifzand hebben hoornaars een nest gemaakt. We komen te praten over de Aziatische hoornaar, al in ons land gevestigd, en of deze agressief is (alleen als hun nest wordt aangevallen). Deze exoot eet andere insecten en heeft wellicht niet alleen op honingbijen een impact, maar ook op andere insecten.

Ook al is het een gebied dat erg op recreatie is gericht, we hebben er erg genoten en veel leuke gezien. Ik overweeg snel terug te gaan om de holletjes in het zand en de atalanta's op de bomen te observeren, om onze vragen alsnog beantwoord te krijgen. Maar dat zal volgend jaar worden.

Cetti's zangers en bloeiende planten

Wandelen op de Molenplaat, Bergen op Zoom, 17 september

door Annemarie Weldring

Misschien wel het mooiste van de wandeling vond ik de lege weidsheid en het gebrek aan verkeersgeluiden. Voor rust zit je dus wel goed op de Molenplaat (al riepen we soms 'fietsers!', hoognodig door snelheid en ontbreken van een fietsbel). De rust is ook handig als je naar vogelzang wil luisteren. De cetti's zanger was de meest gehoorde vogel. Verder spotten we de meeste vogels vooral op zicht: kuifeenden, meerkoeten, fuut met jong.

We volgden het verharde fietspad. 'Roerdomp!' Hij vloog langs de oever. Bijna op hetzelfde moment horen we de roep van een vogel. 'Een waterral... Net een speenvarken,' zegt Marike de Haan, onze gids. De electriciteitsmast in het Zoommeer wordt bezet door vele, in elkaar gedoken aalscholvers. Enkele spreeuwen en een houtduif zitten in een boom. Verder veel kabeeveetjes (kleine bruine vogeltjes), die korte stukjes vliegen om snel weer een struik in te duiken.

Voor een vogelwandeling is het wat rustig met de vogels. We verleggen onze aandacht naar de bloeiende planten. Heelblaadjes, boerenwormkruid, duizendblad, sint janskruid, hopklaver, knoopkruid, rode kornoelje, hondsroos, rode klaver, witte honingklaver, aardaker (ook een klaversoort), een wikke met groene peulen, blaassilene en verderop avondkoekoeksbloem. Enkele groenten: peen en rucola (grote zandkool).

De dijkviltbraam vormt een tientallen meters lange ondoordringbare 'dijk' naast het pad, soms hoog boven ons uittorend.

Op het pad ligt een tapijt van varkensgras. Het is geen gras, maar familie van de duizendknoop. Marike vraagt zich af waar het 'varkens' in de naam vandaan komt: vinden varkens het misschien lekker? Inderdaad, volgens de site floravannederland.nl: (...) *dat het in vroeger dagen toen de varkens vaak nog vrij konden rondscharrelen rond de boerderijen, door die dieren werd opgevreten samen met de grassen die op de erven stonden.* We vergapen ons aan het slangenkruid, deels nog in bloei.

Het weer is droog gebleven en we hebben genoten van het gebied, en van wat we allemaal gezien en gehoord hebben én van de gezelligheid. Laat ik binnenkort nou eens terugkomen, om te genieten van de rust, vogels en planten en je zal hier niet snel kwijt lopen.

Gids Marike de Haan

Aardaker

Foto's zijn gemaakt door de auteur

Wat is en wat doet de KNNV afdeling Roosendaal?

De KNNV Roosendaal, vereniging voor veldbiologie, is opgericht op 28 april 1945. De Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) is een vereniging voor actieve natuurliefhebbers en -beschermers.

Onze doelen

De natuur is alles wat leeft, groeit en bloeit. De KNNV is een vereniging die actief in en met de natuur bezig wil zijn: met natuurbeleving, -studie en -bescherming. Door anderen mee te nemen op onze voortdurende ontdekkingstocht, willen we liefde voor de natuur opwekken en de kennis erover vermeerderen.

Contact KNNV afdeling Roosendaal

Dennescheerderdreef 11, 4707 PK Roosendaal

Bankrekening: NL64 INGB 0005 2527 76

e-mail: info@roosendaal.knnv.nl

Website: www.knnv.nl/roosendaal

Bestuur

Voorzitter

Linda van Meer

Tel.

voorzitter@roosendaal.knnv.nl

Secretaris

Toine Kalis

secretaris@roosendaal.knnv.nl

Penningmeester en Ledenadministratie

Johan de Graaf

Tel.

penningmeester@roosendaal.knnv.nl

Natuurbeschermingssecretaris

Jos van den Berg

Tel.

n.b.secretaris@roosendaal.knnv.nl

Algemeen bestuurslid

Vacant

Contactpersonen werkgroepen

Insectenwerkgroep

Jack Huijps

Tel.

Beheerwerkgroep

Bernadet Adriaenssens

Tel.

Mossenwerkgroep

Adrie Gladdines

Tel.

Amfibieën- en vissenwerkgroep

Bernadet Adriaenssens

Tel.

Fotowerkgroep

Linda van Meer

Tel.

fotowerkgroep@roosendaal.knnv.nl

Plantenwerkgroep

Hans Backx en Petra van der Wiel

Tel.

Vogelwerkgroep

Jan van den Berg

vogelwerkgroep@roosendaal.knnv.nl

Paddenstoelenwerkgroep

Marika de Haan - Zaalberg

Paddenstoelenwerkgroep@roosendaal.knnv.nl

Zoogdierenwerkgroep

zoogdierenwerkgroep@roosendaal.knnv.nl

Excursiecommissie

Geert Engelen

Tel.

excursiecommissie@roosendaal.knnv.nl

Beheer website

Johan de Graaf

webmaster@roosendaal.knnv.nl

Communicatie

Micha Beuriot

Persberichten

Annette Nelen

Redactie & PR-commissie

Annemarie Weldring

redactie@roosendaal.knnv.nl

FLORON district 18 Noord-Brabant Markiezzaat, districtcoördinator

Petra van der Wiel - van den Dool

Tel.